

Ornithologia.

A "földi-tyúk" (*Pratincola rubetra* L.).

Igy nevezik nálunk azt a kedves kis madarat, mely csinos takarosságával, kedves életmódjával mindenki előtt ismeretes, aki csak valaha a réten végig sétált, de különösen a földmívelő nép előtt. Azon tulajdonságánál fogva, hogy a rét, part leghosszabb füvének csúcsáról — így a csalánról — néz tápláléka után, csaláncsúcsnak is hívják. Másutt színéről barnabegynek nevezik.

Mikor a jámbor földmívelő a réten megpihen, szemébe ötlük neki e tarka kis madár, még inkább életmódja, midőn egészen közel hozzá, légykapó módjára fogdossa a kis repülő bogarakat; elbámul s mintegy önmagában feltett kérdés után elnevezi e kis madarat „Hogyész“-nek. Így is hívja a jó földmívelő e madárkát.

Egyike legnépszerűbb madarainknak. Ahol rét, kaszáló, legelő van, ott földi tyúk is van. Mégis a vizenyős, árkokkal, bokrokkal, gazos töltésekkel átszabdalt legelőknél a leggyakoribb. A patakok partja szintén kedves tartózkodási helye.

Fehérvártól északnyugatra, az iszka-sz.-györgyi út szájánál, a palotai út két oldalán egy oly nagyszerű, a földi tyúknak minden ízében alkalmas tényezővel megáldott hely van, hogy itt e kis madarak nemcsak minden évben nagy számban voltak, de nagy számban, szinte telepben fészkeltek is. Igaz ugyan, hogy az út egyik feléből kiszorította őket a kultúra előrehaladása, amennyiben az egész területet beszőlősítették, de a másik része a kedves tartózkodó helynek ma is megvan; de már korántsem a régi, csendes, elhagyott hely, hol az egész területet hosszában, keresztben, köröskörül, hosszú, füvel borított árkok közt rajtok kívül csak a preccsek (*Emberiza calandra* L.) alapítottak számos fészekből álló tanyát; ma már e helyütt is birkák tépik a buja füvet, gázolva, tiporva a kis fészkeket, nyugtalanítva azoknak lakóit. Innen van az, hogy amíg eddig e vidéken a rétből, a puszta földön ritkán akadt fészke a kaszáló, ma már itt is egészen gyakori.

Április első felének közepén érkezik meg fészkelő helyére. Mindjárt vidám, farkát billegetti, élénk „doin, csek, csek...“ szólama van, melyet párosodáskor élénkebb melódiákkal is fűszerez. Hamar hozzálát a fészkepítéshez, úgy hogy ápril vége felé már tojásokat is találhatunk. Fészket előszeretettel rakja a domb, part oldalába, parkánya alá. Mély lyukat kapar s ezt tölti ki száraz, egyforma vékony szalmával. Szélét, mely a földdel színezt van, mohával rakja körül, úgy hogy teljesen beleolvad a környezetbe. Fészke tojáskör idején 6—8 cm. mélységű, széle szabályos kör, átmérője 7 cm. De ez, mondom, csak közvetlen az építés után ilyen szabályos, mert később, különösen mikor a fiókák nőnek, úgy betömődik (korpaszerű anyaggal), úgy szétrnyomódik, hogy a kis fiókák a földdel színezt ülnek. Fészkére soha sem hajtja rá a füvet (mint pl. az *Emberizák* teszik), mégis oly nagyszerűen alkalmazza a környezethez, hogy ember legyen, aki megtalálja. Hát még ha a tojások bent vannak! Ezek teljesen megegyeznek a fű élénk smaragdzöld színével.

Egy fészkealj rendszeren 5—6 tojásból áll. Ritkábban 7 tojást is találhatunk. Rövid, frissen élénk fényű és igen szép tojások ezek, gyönyörű zöldeskék vagy kellemes rozsdasda (grünspan) színűek. Egyszínűek, de a tompa végén rozsdaveres pettyekkel koszorúzott tojások is találhatóak.

Egy évben kétszeri költését nem mindig tapasztaltam. Ez idén igen.

Első költését így figyeltem meg:

Ápril 24. (tehát korán) . . .	első tojás.
„ 30.	6 drb.
Május 4.	kissé kotolt.
„ 19.	tollas fiak.

A második költést pedig a következőképen:

Május 25.	első tojás.
„ 30.	5 drb.
Junius 20.	tollas fióka.

Mikor fiókái vannak már a földi tyúknak és fészke közelében vagyunk, igen nyugtalan mind a hím, mind a tojó; ott ugrál, fájdalmas „thjú-thjú csek“ kiáltással teljesen elarulva, hogy fészket félti. De csalódnánk, ha azt hinnők, hogy egyhamar meg is találjuk azt. Így egy ily fészket, mely egy kaszálóban egy kis gyalogút mellett a puszta földön volt és amelyet már régebben nem néztem meg, teljesen elvesztettem szemem elől, bár a kis madárkák ott jaggattak közelemben. Háromszori átkutatás után vettem csak észre a fészket, mely egészen nyíltan feküdt előttem, de már laposságánál fogva teljesen összeolvadt a száraz füvel. Az egy kis fiókát — mely bent ült — csak akkor vettem észre, mikor lehajoltam, oly nagyszerűen majmolta fejének és hátának keskeny feketével szegett sárga csikozása a fészek szalmáját. Ugyancsak azt is tapasztaltam, hogy a már felnőtt fiókák közeledésemkor anyjuk intó szavára a fészekből szétszaladtak, mint azt ez az egy fészekben maradt is próbálta.

Számos madár van, melyeknek tojásai többé vagy kevésbé hasonlítanak a földi tyúk tojásához, t. i. ezek is egyszínű zölde-kékek. Mivel gyakran tapasztaltam, hogy a földi tyúk tojását más ily hasonló tojásokkal összetévesztik, czélszerűnek tartom néhány hasonló tojással összehasonlítani, hogy így gyűjteményben is mindig felismerhető legyen*).

A földi tyúk tojása nagyon hasonlít a kerti csalógány (*Ruticilla phoenicurus* L.) tojásához, melylyel még nagyságban is megegyezik. (A földi tyúk tojásának hossza 16—19 mm., szélessége 14—15 mm.) Eltérés abban van, hogy a rozsdafarkú tojásainak színe homályosabb, zavarosabb, sötétebb, egyszóval nem oly tiszta, üde, mint a földi tyúké.

Nagyságban megegyezik a földi tyúk tojásával a kék-begy (*Cyanecula svecica*) tojása is, de ez utóbbi sokkal halványabb zöld, szürkés-kékbe hajló.

Az örvös légykapó (*Muscicapa collaris* Bechst.) tojása mind színben, mind nagyságban olyannyira megegyezik a földi tyúkéval, hogy valóban nem talállok semmi eltérő vonást, ami által némileg elkülöníthetnénk őket egymástól. Itt már a fészekre, annak helyére vagyunk utalva, mely mindig tágnylású faoduban van.

Ha a gyűjteményünkben „Havasi szürkebegy“ (*Accentor collaris* Scop.) tojása is van, a barnabegyétől igen könnyen megkülönböztethetjük nagyságánál fogva, amennyiben az előbbi mintegy 6—8 mm.-el hosszabb, 2—3 mm.-el szélesebb ez utóbbinál, továbbá ezek, mint az összehasonlító méretekből kitűnik, hosszúkás alakúak is.

Már jóval közelebb áll hozzá az erdei szürkebegy (*Accentor modularis* L.) tojása, mely épen csak nagyságával különbözik, amennyiben 2—3 mm.-rel hosszabb a csaláncsúcsnál, de hosszúkásabb is mint ez, mert szélessége gyakran kisebb ezénél.

Végül itt van a hantmadár (*Saxicola oenanthe* L.) tojása, melylyel gyakran összecserelek, pedig itt legkönynyebb a megkülönböztetés. A hantmadár tojásai ugyanis egyrészt nagyobbak, másrészt sokkal halványabbak és inkább kékesek, mint zöldebe játszó.

Mind hasznossága, mind bajossága, kedvessége megkövetelik, hogy védjük e kis madárkákat és kérjük a kaszálót, hogy szép tojásait, ha ráakad, hagyja a fűtorzs között a kis madaraknak kiköltetni, ne vigye haza fiainak, mint ezt igen gyakran tapasztaltam.

Székesfehérvár.

Fábián Gáspár.

*) Ugyanis a fészekről, annak helyéről, legpontosabban megkülönböztethetjük e madarak tojását.